Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 1500 м. п.

НАШ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 18.000 м. п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 3500 мк., сярод тэксту 3000 м. і на 4 стр. 2500 м., за радок пэтыту у 1 шпальт.

№ 19 Серада, 1-га жніўня 1923 г. Год I.

Чарговая крыуда.

На два з паловай мільёны беларускага народу, які апынуўся ў межах Польскай Дэмакратычнай Рэспублікі ёсьць усяго каля двух дзясяткаў так наз. беларускіх школ, дзе дзякуючы рэпрэсыям школьных інспэктароў выкараняецца ня толькі беларускае выхаваньне, але нават і родная мова.

Тая-ж самая Дэмакратычная Рэспубліка хоча аставіць паўтрация мільёна сваіх грамадзян бяз роднай школы, бо польскай (чытай: панскай) большасьцяй адкінута ў Сойме сьпешныя дамаганьні беларускіх і украінскіх народных прадстаўнікоў аб адкрыцьці школ у матчынай мове.

Польскі Сойм нашоў гэтыя слушныя дамаганьні ня сьпешнымі і адкінуў іх разгляд, перадаўшы ўсю справу ў прасьветную камісію, а там яна пралежыць год - другі, — колькі гэта будзе карысным для паноў над панамі.

Ды як-жа было не адкінуць калі міністар асьветы Гломбінскі выразна адзначыў, што школьніцтва меншасьцяў у Польшчы цераз меру ўжо добра пастаўлена, што яму зашмат дадзена правоў і іхніх школ хапае аж надта. Такую злую лухту чуць ад міністра асьветы! Ці-ж не абніжае гэта павагу ўраду. Ці-ж не пакрыўдзіць гэта народнае пачуцьцё вышэй 30 процэнтаў грамадзян Польшчы — так наз. меншасьцяў? Ці-ж ня ёсьць гэта грубое нарушэньне Польскай Канстытуцыі (арт. 109)? І што скажа Польшчы, за яе невыпаўненьне пунктаў з розных трактатаў (асабліва сёмы пункт Рыскага трактату), другая дагаварываючая старана гэтых трактатаў? Што скажа ашуканы абяцанкамі Беларускі народ? Дзе тыя магчымасьці агульнага паразуменьня, спакойнага будаўніцтва?

Хьена-пясты аб усім гэтым мала дбаюць, абы ім добра было, — і падрываюць карэньні дубу - беларускаму народу, хай гінець дуб, так развэжаюць гэтыя паны як вядомае неўдзячнае стварэньне.

Міністар Гломбінскі заяўляе, што не хапае вучыцялёў, каб разьвіць шырэй школьную сетку. Зусім зразумела, на аграмадныя абшары „крэсаў“, насялёныя няпольскім народам, трудна наскрабаць у маладой дзяржаве кадры вучыцялёў, каб збудаваць польскую школу. Але „крэсы“ беларускія маюць даволі сваіх вучыцялёў, каб абслужыць, ня толькі гэтыя 44 беларускія школы, аб якіх кажа пан міністар, але ўсе родныя школы, якія-б здаволілі беларускае насяленьне.

Нашых вучыцялёў шмат ёсьць па вастрогах, дравасекамі ў лясных купцоў-эксплёататараў, у войску, служаць наймітамі ў гаспадароў ці то цэлая армія безработных валэндаецца па родных узлоньнях. Нашы вучыцялі сілком адарваны ад родных школ на Кракаўскіх курсах школіліся ў польскасьці, каб пасьля, аставіўшы беларускі народ без сваіх культурных кіраўнікоў, кінуць іх у цэнтр Польшчы, ў польскія школы. Вучыцялі Вішнеўскі, Гайка, Райчонка, Малатаўнік і іншыя апынуліся аж у Лодзі, Апанасовіч Калковічанка, Борка — у Калішу і г. далей. Пасьля гэтага пан міністар мае слушнасьць жаліцца на недахват вучыцялёў **у польскіх школах**. Аб гэтым кажа і „Głos Nauczycielski“, адзначаючы на сваіх шпальтах, што ў гэтым школьным годзе ў польскіх школах налічвалася 9784 вучыцялі бяз вучыцельскай падгатоўкі. Пан міністар налічыў аж 44 беларускія школы. Добрыя беларускія школы калі ў іх беларуская мова выкладаецца як прадмет ня больш аднэй гадзіны ў дзень.

Пан міністар апраўдываўся, што няма памяшканьняў для школ меншасьцяў. Дзе-ж ім быць калі ўсе дасканальныя школьныя будынкі, збудаваныя сялянамі даваенных часоў, забраны пад польскія школы, ў якія беларускае сялянства не пасылае сваіх дзяцей, дамагаючыся сваіх школ.

Але якія-б прычыны і перашкоды пан міністар асьветы не знаходзіў ці лепш не ствараў, ім няма апраўданьня. Беларускі народ мусіць, мае права і хоча мець свае школы, і польская конституцыя гэтае права яму забясьпечае.

Ясна адно, што пануючым паном лягчэй валадаць цёмнымі масамі і яны скрытымі і адкрытымі спосабамі стараюцца не даць беларускіх школ, а калі дзе ёсьць такія, дык хочуць спалёнізаваць. Пан ведае, што цяперашняя польская школа выгадовывае грамадзян у панскім духу, выгадовывае панскіх папіхачоў, тады як беларуская—стаіць на стражы працоўных.

Цяпер ясна адно, што пасьля колькігодняй барацьбы беларускага народу на месцы і праз сваіх прадстаўнікоў у Сойме за родную школу, пасьля абяцанак, якія ўжо ўвайшлі ў прывычку, пасьля адказу прызнаць сьпешнасьць дамаганьняў школ для меншасьцей, пасьля соймавай прамовы міністра асьветы,—цяпер ясна, што беларускіх школ не дадуць.

Іншага ад буржуазнага ўраду чакаць і нельга было. але да гэтага часу не адчувалася яно так выпукла, так бязсорамна адкрыта.

І вось мы, пазбаўленыя права карыстаньня законам (конституцыяй), выносім усю гэтую справу, гэтую нябывалую ў нашыя часы крыўду на суд народу.

Ж.

Траецкія муры.

Дэлегат польскага ўраду на Віленшчыну, пан Валеры Роман, загадаў перадаць муры Траецкага манастыра ў Вільні на ўласнасьць Польскага гаспадарства.

Калі і кім заснаваны гэты манастыр—няма пэўных вестак. Каталіцкія і уніяцкія пісьменьнікі кажуць, што заснаваны ён быў яшчэ пры літоўска-беларускім князі Вольгердзе яго праваслаўнаю жонкаю.

З гісторыі ведама, што пры тым-жа князі Вольгердзе, у дубовым гаі на гары, дзе цяпер манастыр, былі замучаны першыя прадстаўнікі хрысьціянскае культуры ў краі—праваслаўныя Кумец (Іван), Няжыла (Антон) і Круглец (Астап).

З таго часу гэтая гара зрабілася дарагім месцам для праваслаўных віленцаў. Жонка Вольгерда, праваслаўная княгіня Вульяна, з дазволу мужа, збудавала тут Траецкую царкву.

Посьле, як ведама, пераемнік ахрышчонага пакаталіцку Ягайлы, вялікі літоўска-белар. князь Казімір I (1440—1492), быўшы з 1447 году да 1492 году і каралём Польшчы (пад імем Казіміра IV), забараніў праваслаўным будаваць новыя цэрквы і аднаўляць старыя.

І Траецкая царква блізу разбурылася.

Але літ.-белар. вял. князь Жыгімонт II Стары (1505—1548), які з 1606 г. да 1548 г. быў таксама і каралём Польшчы (пад імем Жыгімонта I Старога), дазволіў праваслаўнаму князю Канстантыну Іванавічу Астрожаскаму збудаваць у Вільні дзьве праваслаўныя цэрквы.

І гэты князь збудаваў *каменную* Траецкую царкву (і яшчэ адну каменную—Мікольскую).

Збудаваў ён іх у памяць бітвы з маскоўцамі пад Воршаю на р. Крапіўне, 8 верасьня 1514 г., калі стоячы на чале 35 тысячаў літоўска-беларускага войска дашчэнту разьбіў 80 тысяч маскоўцаў, страшэнна рабаваўшых Беларусь.

Трэба адзначыць, што Жыгімонт Стары добра адносіўся да праваслаўных беларусаў ня дзеля якой асаблівай да іх любові, а дзеля свае дзяржаўнае мудрасьці, з палітычных рахубаў. Ен разумеў, што рэлігійныя перасьледаваньні, асабліва за часу панаваньня ягоных двух папярэднікаў, хілілі беларускіх вяльмож да маскоўскага князя, а гэта пагражала небясьпекаю Польшчы. Іначай кажучы, тады на рэлігійным грунце дзеялася нешта падобнае да таго, што цяпер дзеецца ў нашым краі на соцыяльным грунце... Толькі мудрасьць Жыгімонта Старога, на шчасьце ў рэшце-рэшт беларускага народу, не даступна цяпер гэнію польскіх эндэкаў! Ціснучы беларусаў, яны самі сабе капаюць яму, як калісь іхныя дзяды-прадзеды іншымі, але падобнымі штукамі выкапалі яму даўнай Польшчы...

У пачатку XVII веку Траецкі манастыр рознымі несправядлівасьцямі, з дапамогаю езуітаў і дзяржаўнай польскай улады, быў перавернуты з праваслаўя на ўніяцтва.

Але й тады, як ён быў беларускі, так і застаўся беларускім.

Беларуская культура ўжо за колькі вякоў да уніі дасягла ў краі вялікага разьвітку.

Першая друкарня ў Вільні была — беларуская (1525 г.), нашага знамянітага дзеяча Францыска Скарыны. Польская друкарня адчынілася тут толькі ў 1576 г., на 51 год пазьней.

Першы каталіцкі маліцьвенік (каноньнік, ці акафістнік) ў нашым краі надрукаваў той-жа доктар Ф. Скарына на беларускай мове.

І дадатковае набажэнства ў каталіцкіх касьцёлах адбывалася тады пабеларуску (казаньне, пяяньне малітваў і псальмаў).

І з прыняцьцем уніі таксама яшчэ нічога не парамянілася. Сам Іпаці Пацей, найбольшы абаронца уніі, пісаў свае кнігі пабеларуску, друкуючы іх кірыліцаю (некаторыя экзэмпляры і цяпер ёсьць на сховах у Траецкіх мурох ў бібліятэцы Правасл. Сэмін.).

Базыльянскі ўніяцкі ордэн, заснаваны ў Траецкім манастыры, толькі пад канец свайго істнаваньня, пад рознымі нацёкамі вельмі апалячыўся, а то скрозь не адступаў ад роднае беларускае культуры і пакінуў у ёй не адну гістарычную памятку.

Як піша польскі гісторык Балінскі [1]), Траецкія манахі купілі друкарню ў выдатных культурных беларускіх дзеячоў-братоў Мамонічаў. А ёсьць гістарычныя падставы, што да Мамонічаў перайшла друкарня Ф. Скарыны, і такім чынам з Траецкімі мурамі зьвязана так ці іначай уся Залатая Пара нашае літэратуры і гісторыі нашае культуры наагул. З гэтых друкарняў выйшлі першыя выданьні Літоўскага Статута на беларускай мове, граматыка Лаўрэна Зізанія (1596 г.) і інш.

Многія братчыкі-беларусы, беларускія паны і вяльможы ўкладалі здабытыя мазалямі беларускага народу кошты на збудаваньне і паляпшэньне Траецкай царквы, ўсіх муроў і ўсяго багацьця Траецкага манастыра. Дэсыць спомніць іменьні Корсакаў ці Скуміных-Тышкевічаў. У Траецкай царкве яшчэ й дагэтуль умуравана ў сьцяне прыгожая, у старым беларускім стылі, надгробная каменная пліта з старым беларускім напісам, што тут пахаван віленскі праваслаўны бурмістр Апанас Брага з сынам (1576 і 1580 г.).

Многа гістарычных беларускіх людзей жыло ў гэтых мурох. Некаторыя з іх тут-жа, як ведама з гісторыі, і пахаваны. Між іншым, і слаўны беларускі пісьменьнік XII в., Тодар Еўлашэўскі (пратэстант па рэлігіі), з любоўю спамінае Траецкі манастыр, што там пахаван яго родны брат (праваслаўны).

[1]) *„Histor. Wilna“, cz. II.* стр. 122.

У 1760 г. вялікі пажар, зьнішчыўшы пэлову Вільні, значна зачапіў і Траецкі манастыр.

Пасьля гэтага царква і манастырскія будынкі папраўляліся па пляне архітэктара Глаўбіча.

У 1839 г., ізноў-жа не без несправядлівасьцяў, унія была скасована, але Траецкі манастыр, перажыўшы пагрозу закрыцьця, і надалей застаецца ў руках беларусаў, хоць для кіраваньня ім расейскі ўрад і прысылае пераважна духаўнікоў-маскоўцаў.

Трэба адзначыць, што ўсе абразы цяперашняга іканастасу ў ім, апрача старыннага абраза Багамацеры, маляваны знаным акадэмікам-беларусам Хруцкім, сынам уніяцкага сьвяшчэньніка, далучанага да праваслаўя.

З Траецкім манастыром зьвязана й вядікае імя Адама Міцкевіча, сядзеўшага тут пад замком расейскага ўраду [1]. Нажаль і боль, дзеля ўсіх шануючых гэтае дарагое імя, цяперашні віленскі архіварыус Студніцкі прыплёў да гэтага факту ўва імя сьляпога шовінізму, вельмі брудную выдумку, разьбітую, аднак, навуковымі гістарычнымі досьледамі (У гэта, так званай справе „Цэлі Конрада“, ужо шмат пісалася).

Цяпер у Траецкіх мурох, арэндаваных беларускім грамадзянствам ад праваслаўнага духавенства, месьцяцца важнейшыя культурныя беларускія ўстановы ў Вільні, як гімназія, музэй і інш. Увечары тут адбываюцца лекцыі і праваслаўная сэмінарыя.

Да беларусаў будынак перайшоў, пасьле нямецкае навалы ў страшэнным выглядзе: забруджаны, абшарпаны, з пабітымі шыбамі, з абадранаю электрычн. інсталяцыяй. Беларусы сваім высілкамі ўсё прывялі ў парадак, зрабілі розныя рэмонты і г. д.

А што будзе далей?...

І. М.

Што такое дыктатура пролетарыяту?

Калі працоўная кляса ўзяла ў свае рукі палітычную ўладу, ўзяла яе са сьвядомасьцю, што бярэ яе толькі сама, дык гэта і ёсьць уразуменьне дыктатуры пролетарыяту. Уразуменьне гэтае мае толькі тады сэнс, калі кляса ведае, што яна сама адна бярэ ў рукі палітычную ўладу і не ашуківае сябе і іншых гутаркамі быццам хоча прадстаўляць сабой агульнанародную, агульна-выбарную, ўсім народам асьвячоную ўладу. Хоць працоўнай клясе пры яе дыктатуры прыходзіцца шмат пераносіць перашкод і цяжкіх варункаў барацьбы, аднак перамогшы, яна хутка ідзе да дабрабыту і разьвіцьця.

Палітычныя падзеі.

29 ліпня у Нямеччыне.

Абвешчанае на 29 ліпня выступленьне пролетарыяту ў Нямеччыне проціў фашыстаў, устрывожыла ўсю Эўропу, ўбачыўшую паважную пагрозу ўзрыву новай рэвалюцыі ў самым асяродку Заходняй Эўропы.

Гэтыя апасеньні маюць пад сабою моцную падставу. Абастрэньне клясавога змаганьня заўсёды выяўляецца найбольш моцна ў краёх, дзе гаспадарчы крызыс стварае немагчымыя варункі існаваньня працоўнай клясы. Да гэтага крызысу ў роўнай меры прычыніліся, як французкія окупанты, так і свая родная нямецкая буржуазія, якая ўсе цяжары паваеннага палажэньня перамоўжанай Нямеччыны ўсклаае на плечы працоўных, цягнучы для сябе карысьць нават з агульна-нацыянальнай нядолі.

Няздольную палітыку розных „дэмакратычных“ кабінэтаў, выклікаючую голад і нэндзу шырокіх слаёў насяленьня, стараюцца выкарыстаць розныя фашыстоўскія і монархічныя арганізацыі, на дзейнасьць якіх сучасны ўрад Куно — давяранага вялікіх прамыслоўцаў — глядзіць праз пальцы, не шкадуючы рэпрэсіяў проціў пролетарскіх арганізацыяў.

Гэта прымушае работніцкую клясу самой падумаць аб самаабароне. Надзеі на соцыялістаў умераных кірункаў і тут давялі да расчараваньня. Уся парляманцкая дзейнасьць соцыяль-угадовых партыяў давяла да ўсё ўзрастаючага усіленьня буржуазіі і утраты работнікамі тых здабыткаў, якія ім дала рэвалюцыя 1918 году. Нічога дзіўнага, што гэтыя партыі трацяць свае уплывы і прымушаны здаваць свае пазыцыі камуністам, яркім прыкладам чаго служаць апошнія выбары ў саюзе мэталістаў, дзе на камуністаў пало 8/7 галасоў.

Узрост дарагоўлі, катастрафальны спадак нямецкай маркі, стварэючы для нямецкага пролетарыяту пагрозу голаду з аднаго боку і ўсё больш ажыўленая дзейнасьць фашыстаў з другога, — паслужыла прычынай назначыць на дзень 29 ліпня рад антыфашыстоўскіх дэмонстрацыяў. Урад забараніў дэмонстрацыі.

Што будуць рабіць работнікі Нямеччыны, ці выступяць актыўна проціў сучаснага ўраду і распачнуць рэвалюцыйнае змаганьне, ці адложаць гэта на пэўны час—восьпытаньне, якое ўстрывожыла ня толькі Нямеччыну, але ўсю Эўропу, ўвесь сьвет.

Як відаць кіраўнікі нямецкага пролетарыяту назнаюць, што мамэнт для рашучага змаганьня яшчэ не наступіў. А распачынаць няпэўную барацьбу, рызыкуючы тысячамі ахвяр, без пажаданых вынікаў, можна толькі аслабіць работніцкую клясу і ўмацаваць чорную рэакцыю. Дэмонстрацыі былі адложаны і дзень 29 ліпня прайшоў спакойна.

Міжнародная буржуазія з аблягчэньнем уздыхнула... Але магчымасьць новай рэвалюцыі ў Нямеччыне грозным відмам стаіць перад яе вачыма...

Язьвіч.

[1] Перасгалі саджаць у Траецкі манастыр палітычных вязьняў пасьля пратэсту мітрапаліта Сямашкі.

НЯМЕЧЧЫНА.

На 29 ліпня нямецкая камуністычная партыя вызначыла антыфашыстоўская дэмонстрацыі. Усе з напружаньнем увагай чакалі гэтага дня, лічачы яго за пачатак новай рэвалюцыі ў Нямеччыне. Па апошніх тэлеграфных вестках камуністы ў паразуменьні з цэнтр. урадам праф. саюзаў пастанавілі адмяніць дэмонстрацыі, склікаючы замест гэтага 17 мітынгаў протэсту проціў фашыстаў. Выпушчаная з гэтай прычыны пракламацыя кажа, што камуністычная арган. дужа моцная, каб пазволіць быць уцягнутай у барацьбу, якая можа выклікаць разьбіцьце работніцкай клясы. Пракламацыя заклікае да захаваньня спакою і адзінства пролетарскага фронту, і гатавацца да барацьбы ў рашучы мамэнт. Ня гледзячы на гэта буржуазныя клясы з непакоем чакаюць гэтага дня, дзеля таго, што настрой сярод работнікаў вельмі рэвалюцыйныя і шмат у якіх мясцох можа дайсьці да забурэньня правакацыйнага захаваньня фашыстоўскіх арганізацыяў і паліцыі.

У Саксоніі забаставалі работнікі ў капальнях. Ад 28 траўня бастуюць работнікі-рыбаловы на Паўночным моры.

Камуністычныя партыі 27 ліпня арганізавалі 17 мітынгаў. Прыняты рэзалюцыі, якія дамагаюцца ануляваньня забароны антыфашыстоўскіх маніфэстацыяў, таксама пастаноўлена не дапусьціць фашыстоўскіх выступленьняў. Камуністы дамагаюцца адстаўкі ўраду Куно і утварэньня рэвалюцыйнага работніцкага міністэрства.

У Саксоніі маніфэстацыі 29 ліпня ня былі забаронены.

Газэты паведамляюць, што катастрофальная зьніжка курсу маркі ў шмат якіх мясцох над верхнім Рэйнам выклікала галодныя дэмонстрацыі.

„Neuer Wiener Jurnal“ паведамляе, што ў добра паінфармованых палітычных колах завяраюць, што кабінэт канцлера Куно падасцца ў адстаўку, як толькі будзе склікань парлямэнт.

Урад выдаў адозву да люднасьці, у якой віну за сучасны гаспадарчы і фінансавы крызыс у Нямеччыне складае на Францыю.

У Брэмэне арыштована шмат павадыроў камуністычнай партыі, пад закідамі дзяржаўнай здрады.

Згодна апошніх паведамленьняў Рат-а дзень 29 ліпня ўва ўсёй Нямеччыне прайшоў спакойна.

ПОЛЬШЧА.

Справу Яварыны, за якую ідзе спрэчка паміж Польшчай і Чэхіяй, конфэрэнцыя Рады амбасадараў перадае на разгляд Рады Лігі Нацый. Польская левая прэса лічыць гэта раўназначным пройгрышу Польшчы, як гэта было і з справаю Гданску.

Забастоўка мэталістаў у Варшаве закончылася. Дамаганьні работнікаў поўнасьцю не задаволены, але ўсё-ж такі прамыслоўцы пашлі на паважныя уступкі.

27 ліпня ў Варшаве забаставалі работнікі ўсіх фабрык драўлянай прамысловасьці.

Работнікі горвай і нафтовай прамысловасьці вядуць перагаворы з прамыслоўцамі аб падвышцы заработнай платы на 100% і рэвізіі гэтай платы двойчы ў месяц.

ФРАНЦЫЯ.

Паміж францускім і бэльгійскім урадамі дайшло да поўнай згоды ў справе адказу на ангельскія прапазыцыі. Праездам праз Парыж Кэрзон адбудзе нараду з Пуанкарэ, на якой будзе прысутным і бэльгійскі прэм'ер Тэуніс.

С. С. С. Р.

У „Праўде“ Радэк, абгавараваючы прамову Вітоса аб экспансіі на ўсход, бачыць у ёй спробу вярнуцца да палітыкі Пілсудскага і лічыць, што падобныя спробы заб'юць усялякае жаданьне савецкага ўраду наладзіць добрасуседзкія адносіны з Польшчай.

Японцы пры падтрыманьні трох міпаносцаў захваціла савецкае рыбалоўнае судно ў Амурскім лімане.

Цэнтральны камітэт саюзу мэталістаў адмовіўся выслаць дэлегатаў на міжнародную конфэрэнцыю мэталістаў у Бэрн з прычыны байкоту Сав. Рэспублікамі офіцыяльнай Швайцарыі і запрапанаваў скілкаць конфэрэнцыю ў іншым краі.

БЭЛЬГІЯ.

Палата дэпутатаў большасьцю 87 галасоў проціў 75 прыняла проект флямандызацыі унівэрсытэту ў Гандаве.

ЮГАСЛАВІЯ.

Міністры ўнутраных справаў Вуйіч і справядлівасьці Марковіч падаліся ў адстаўку з прычыны опозыцыйнага становішча радыкалаў.

АНГЛІЯ.

Работніцкая партыя арганізуе ўва ўсіх большых гарадох масавыя дэмонстрацыі проціў вайны і паветраных узбраеньняў.

Конфэрэнцыя ў Сінаі.

У Сінаі адбываецца конфэрэнцыя дзяржаваў Малое Антанты. Згодна офіцыяльных паведамленьняў сярод дзяржаваў Малой Антанты істнуе поўная згода і солідарнасьць.

Аб конгрэсе для соцыяльнай палітыкі.

Міжнародны Саюз для праўнай абароны работнікаў пастанавіў скліцаць міжнародны конгрэс для соцыяльнай палітыкі.

З Польскага Сойму.

Пасьля прыняцьця уставы аб пэнсіі для судзьдзяў і пракурораў і дыскусіі ў справе урэгуляваньня фінансаў для самаўрадаў, Сойм прыступіў да разгляду сьпешных прапазыцыяў.

Пасол **Емелеўскі** падтрымліваў сьпешнасьць прапазыцыі ў справе інвэнтарызацыі і забесьпячэньня рухомай маемасьці, ў асаблівасьці скарбаў касьцельных, царкоўных і інш., паказаўшы пры гэтым, што частыя крадзежы каштоўных рэчаў у касьцёлах, як напр. у Гнезьненскай катэдры, выклікаюць сярод грамадзянства слушны непакой і розныя чуткі, быццам, крадзежа ёсьць фіктыўная, што скарбы гэтыя ксяндзы схавалі, баючыся завірух, альбо што ксяндзы забралі іх для сваіх патрэбаў і г. д.

Вялікае абурэньне сярод лявіцы выклікала прамова пасла кс. **Лютаслаўскага**, які протэставаў проціў прапазыцыі, бачачы ў ёй першы крок да адабраньня касьцельнай маемасьці.

Сьпешнасьць прапазыцыі адкінута галасамі хьены, пяста і жыдоў.

Пас. **Хруцкі** (укр.) падтрымліваў сьпешнасьць прапазыцыі украінскага і беларускага клюбу ў справе пачатковых і сярэдніх школаў украінскіх і беларускіх. Хруцкі зазначыў, што ў украінскай частцы Люблінскага ваяводз., ўва ўсіх паветах, апрача двух, Палескага ваяв. няма ніводнай украінскай пачатковай дзяржаўнай школы і ніводнай дзяржаўнай сярэдняй школы на гэтых абшарах разам з ваявод Валынскім. Становішча беларускай школы яшчэ горшае. Дзеля гэтага прыязваецца ўрад, каб даручыў міністру асьветы заразжа распачаць арганізацыю і адкрыцьцё пачатковых і сярэдніх школаў на ўсіх украінскіх і беларускіх абшарах, так, каб з пачаткам школьнага году яны ўжо істнавалі ў ліку адпаведным да колькасьці украінскай і беларускай люднасьці.

Хьеністы і пястоўцы ўвесь час перашкаджалі гаварыць пас. Хруцкаму. Дык вось-жа калі зьявіўся на трыбуне міністар асьветы пан **Гломбінскі** з лавак беларусаў і украінцаў пасыпаліся варожыя воклікі. Пан Гломбінскі ня даў ніякіх высьненьняў на сутнасьці, цьвердзячы, што беларусы і украінцы маюць досыць школ і што справа школаў нац. менш. забясьпечана ў агульным заканадаўстве. Гэта выклікала буру сярод беларускіх і украінскіх паслоў, чуваць крыкі протэсту, біцьцё ў пюльпіты. Правіца спаткала воклясканьмі заяву свайго міністра.

Сьпешнасьць прапазыцыі адкінута галасамі хьены, пяста і Н. П. Р. (народнай работніцкай партыі). **Украінцы і беларусы ў знак протэсту, пяючы нацыянальныя песьні, пакінулі залю паседжаньня.** Маршалак Ратай выключыў пасла Підгірскага (укр.) на адно паседжаньне.

Бурныя спрэчкі выклікала і прапазыцыя пасла **Медзыньскага** ў справе яўна бясправўнага загаду Міністэрства вайсковых справаў, злучанага з цяжкай шкодай для скарбу, аб выдачы графіні Гуттэн-Чапскай 35 коняў з упражай, нібыто, як зварот няпраўнай рэквізіцыі.

Цікава зазначыць, што ў той час, калі ўрад аддае абшарніцы графіні 35 коняў, тысячы сялян ня могуць дачакацца звароту сваей маемасьці, рэквізаванай у часе вайны.

У часе прамовы пасла **Залускі** (энд.), які выступаў проціў сьпешнасьці прапазыцыі, лявіца, выведзеная з роўнавагі правакацыйнымі словамі п. Залускі, стала крычаць па яго адрэсе розныя абражаючыя словы. Маршалак выключыў пасла Рудзінскага на адно паседжаньне. Сьпешнасьць прапазыцыі адкінута.

На суботнім паседжаньні Сойму адбылася дыскусія над уставай аб падатках для самаўрадаў. Галасаваньне адбудзецца на чарговым паседжаньні. Сьпешнасьць прапазыцыяў аб справаздачы ўраду аб фінансавым пляне, аб нямецкіх школах у Польшчы і аб легалізацыі і прыняцьці на дзяржаўны кошт украінскіх унівэрсытэту і політэхнікі ў Львове адкінуты большасьцю галасоў хьены, пяста і Н. П. Р.

Сьпешная прапазыцыя

паслоў Украінскага і Беларускага клюбаў у справе пачатковых і сярэдніх школаў.

З тэй прычыны, што ў украінскай частцы Люблінскага ваяводзтва, а таксама ўва усіх паветах (апрача двух) Палескага ваяводзтва дагэтуль няма, ня гледзячы на вельмі частыя стараньні люднасьці, ніводнай дзяржаўнай пачатковай украінскай школы, а таксама няма ніводнай дзяржаўнай сярэдняй школы на абшарах тых-жа зямель разам з Валыньню, сучасны Сойм Польскай Рэспублікі прыняў 27 гэтага красавіка ухвалу, ў сілу якой прызываецца ўрад найхутчэй прадставіць Сойму уставу, якая-б унармавала школьную справу для нацыянальных меншасьцяў. Пры гэтай аказіі Міністэрства Асьветы заявіла, што устава аб школьных справах для нацыянальных меншасьцяў ужо заканчываецца і хутка будзе прад-

стаўлена Сойму. Але ўжо закончыліся шматмесячныя абрады Сойму, а абяцанай уставы аб школах нацыянальных меншасьцяў у Сойме не прадстаўлена.

Дзеля таго: 1) што ў сучаснай дэмакратычнай дзяржаве ня можа ў працягу некалькіх гадоў істнаваць падобнае становішча рэчаў, каб больш як 1 мільён грамадзян (на Холмшчыне, Падляшшы і Палесьсі) ня мелі ані аднэй пачатковай школы ў роднай мове, а больш як 2½ мільёны (на Валыні, Холмшчыне, Падляшшы і Палесьсі) ані аднэй дзяржаўнай сярэдняй школы; 2) што як міжнародныя трактаты, так і конституцыя Польскай Рэспублікі з 17 сакавіка 1921 г. забесьпячаюць нацыянальным меншасьцям разьвіцьцё іхнай школы ў роднай мове; 3) што ў палітыцы народнай асьветы ўраду павінна быць пэўная пасьледавальнасьць і ня можна адмаўляць грамадзянам украінскай нацыянальнасьці таго, з чаго карыстаюцца іншыя нацыянальныя меншасьці, альбо нават такія-ж украінцы ў іншых частках Польскай Дзяржавы—канечна патрэбна безадкладна адчыніць з пачаткам наступаючага вучэбнага году дзяржаўныя пачатковыя, а таксама і сярэднія украінскія школы на абшарах Люблінскага і Пінскага, адносна Валынскага ваяводзтваў.

Адсутнасьць адноснай уставы, рэгулюючай школьную справу для нацыянальных меншасьцяў, ня можа быць прычынай неадкрыцьця украінскіх школаў на жаданьне людпасьці, дзеля таго, што і бяз гэтай уставы істнуе ў Дзяржаве 6000 школаў няпольскіх. Гэткае штучнае тлумачэньне — адсутнасьць адноснай уставы — неадкрыцьця пачатковых і сярэдніх школаў на украінскіх землях нікога ў сьвеце не пераканае, а тым больш украінскі народ, які на ўласныя вочы бачыць, як растуць на ягонай зямлі, проціў ягонай волі сотні і тысячы польскіх школаў, а украінскія школы ня толькі не ствараюцца, а нават тыя, што ўжо істнавалі, год ад году ўсё больш польскім урадам зачыняюцца. Датыхчасовая палітыка польскага ўраду адносна украінскай школьнай справы ёсьць проста нячуванай ў XX веку палітыкай дэнацыяналізацыі больш 6 мільёнавай часткі 40 мільённага украінскага народу. Шовіністычнасьць і згубнасьць для украінскага народу польскай школьнай палітыкі яшчэ выразьней увыпукляецца пры параўнаньні яе з палітыкай адносна украінскае школы ў іншых дзяржавах.

Беларуская школьная справа з прычыны полёнізацыі і антыконстытуцыйнай палітыкі школьных і адміністрацыйных уладаў знаходзіцца ў яшчэ болей дрэнным становішчы і ня мае яна ня толькі належнага пад'рыманьня з боку дзяржавы, але на кожным кроку спатыкае перашкоды і прасьледаваньні. Беларуская людпасьць у значнай сваёй частцы, устрымліваючыся ад пасыланьня дзяцей да польскіх школаў, павялічавае лік анальфабэтаў і стаіць перад пагрозай моральнага і умысловага зьдзічэньня.

Дзеля гэтага ніжэйпадпісаныя прапануюць:

Высокі Сойм захоча ухваліць:

Прызываецца ўрад, каб даручыў Пану Міністру Народнай Асьветы зараз-жа распачаць акцыю адчыненьня і арганізаваньня пачатковых школаў, а таксама і сярэдніх на ўсіх абшарах украінскіх і беларускіх земляў, з тым, каб з пачаткам новага школьнага году ўжо функцыянавалі украінскія і беларускія школы ў ліку адпаведным да ліку украінскай і беларускай людпасьці.

Варшава. Дня 26 ліпня 1923 г.

Подпісы.

Беларуская культурная праца у Магілёўшчыне.

У Магілёўшчыне да гэтага часу беларуская культурна-асьветная і навуковая праца вядзецца Беларускай Асацыяцыяй студэнтаў Магілёўскага Ін-ту Нар. Асьветы. Асацыяцыя гэтая склалася з Беларускага Магілёўскага гуртка, які у свой час добра вёў працу.

Спачатку ў склад Асацыяцыі ўваходзіла каля 30 асоб, а ў гэты час ужо маецца каля 100.

Асацыяцыя, ня гледзячы на цяжкае матар'яльнае становішча сяброў і на адсутнасьць усялякіх сродкаў у Асацыяцыі, усё-ткі шмат апраўдала сваіх заданьняў. Так, яна некалькі раз выяжджала на вёску, дзе дарма ставіла спэктаклі для сялян, рабіла даклады аб гісторыі Беларускага краю, знаёміла з цяперашнім становішчам, беларускай культурай і г. д.

Шмат было пастаўлена спэктакляў і канцэртаў у г. Магілёве як у гарадзкім тэатры, так і ў Доме Працы і клюбе Ін-ту, куды заўсёды прыходзіла шмат публікі.

Кожную нядзелю ў клюбе Ін-ту Нар. Асьветы адбываліся агульныя сходкі сяброў, на якіх вырашаліся жыцьцёвыя пытаньні Асацыяцыі і рабілася шмат, дакладаў на тэму навуковай працы сяброў Асацыяцыі, арганізовываліся дыспуты на тэмы: беларуская мова, беларуская культура, рэлігійнае пытаньне, нацыянальнае пытаньне і г. д.

Было зроблена Асацыяцыяй абсьледаваньне гістарычных мест Беларусі, як гор. Оршы, дзе маецца шмат памятак старажытнасьці (пад'земныя ходы, манастыры і г. д.), гор. Прапойску, гор. Магілёва. У летні час мелася на ўвазе зрабіць экскурсію ў Варкалабава, Бялынычы, Галоўчын, Цяперын і г. д. з культурна-навуковай мэтай, але гэтаму пашкодзіла рэформа ІНА. Стараньнем Асацыяцыі быў уведзен у курс лекцыяў ІНА курс беларусазнаўства, які выкладаўся Магілёўскім беларусаведам Д. І. Даўгялам.

Асацыяцыя прымала ўдзел сумесна з упаўнаважаным па беларускаму пытаньню гр. Жураўскім і ў арганізацыі беларускіх школ пачатковых, **якіх ў Магілёўскім павеце маецца дзьве**. Можна было-б адчыніць і больш, але з прычыны адсутнасьці школьных працаўнікоў, якія маглі-б працаваць у беларускай школе, гэтага зрабіць было немагчыма. Школу пажадалі адчыніць самі сяляне—адну на свой кошт, а другую на дзяржаўны.

Цяпер, калі студэнты разьяжджаюцца на летнія канікулы, Асацыяцыяй дадзен загад кожнаму з сяброў вясьці культурна-асьветную працу па сваіх вёсках, закладываць беларускія гурткі, зьбіраць усялякія беларускія песьні, загадкі, беларускія вырабы і іншыя матар'ялы датычна беларускай культуры.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

З Віленскага Жыцьця.

Мітынгі не адбудуца. З прычыны таго, што Соймавыя сэсіі працягнуцца бадай да 10-га жніўня, абвешчаныя нашымі пасламі мітынгі ў Ілы, Гарадку і Вялейцы ў першых датах жніўня не адбудуцца.

Дырэктар Віленскае Беларускае гімназіі грам. А. Нэканда-Трэпка выехаў у дазволены яму школьным куратарыумам адпачынак; часовае спаўненьне абавязкаў Дырэктара ўзложана на грам. А. Луцкевіча, вучыцеля гімназіі.

Заняткі ў Віленскай Беларускай гімназіі пачнуцца ў Суботу, 1-га верасьня а 9 гадз. раніцы.

Вызначаныя вучням папраўкі павінны быць зданы абавязкова паміж 27 жніўня і 1 верасьня. Вучань, які мае папраўку і не зьявіцца здаць яе ў вызначаны тэрмін, павінен прадставіць паважныя доказы прычыны свайго спазьненьня, інакш будзе пакідацца на другі год.

У Віленскай Беларускай гімназіі ўжо распачалася прыгатаваўчая праца да наступнага школьнага году. Распрацованы навуковы плян, запрошаны новыя пэдагогі: па матэматыцы — п. Аляксей Іваноў, вядомы ў Вільні пэдагог матэматык; па гісторыі літэратуры прошаны вучыцель Несьвіскае Беларускае гімназіі грам. Заморын, які скончыў гуманістычны аддзел унівэрсытэту.

У цынкаграфіі Дэмкуса (быўш. Юрашайціса) забаставалі 31 ліпня рабочыя, трэбуючы 100% падвышкі.

Судовыя справы.

Працэс „Саюзу Пралетарыяту местау і вёсак".

Другі дзень (25. VII. 1923.)

(*Гл. № 18*).

Сьв. **Рышман** Антон, сучасны Прэзэс Саюзу гарэл. Працуе ў фабр. „Арго". Падчас забастоўкі на фабр. Аўсей Эпштэйн выступаў проці неарганізованае забастоўкі. Палітычнае дзейнасьці з боку Браўдэ і Эпштэйна ня бачыў.

Сьв. Вікторыя **Раманоўская**, работніца фабрыкі „Крышталь". Чула, што рабочыя фабрыкі падпісалі выбарчы сьпісак № 5. Гутарак, каб забраць подпісы назад, на фабрыцы ня чула. Сьпісак марксістаў на выбарах да Касы хворых падпісала, таму што лічыла яго рабочым сьпіскам. Падпісала сьпісак па прапазыцыі Сэкрэтара Шымшона.

Сьв. **Мураўская**, работніца тае самае фабрыкі, нічога новага аб сьпіску марксістаў ня кажа.

Сьв. Ант. **Рышман**, спытаны, дзе цяпер знаходз. Шымшон, адказаў няведаньнем.

Сьв. **Бартніцкі**, тэхнічны сэкрэтар Цэнтр. Бюра Проф. Саюзаў, паказвае, што Шымшон зьнік, пакінуўшы недахваты ў касе саюзу гарэлачн.

Сьв. Язэп **Арановіч**, вучыцель жыдоўскае гімназіі. Быў на адным з мітынгаў у салі Крэнгеля. Спытаны аб зьмесьце прамовы Браўдэ, паказаў, што яна гаварыла аб палітычных правох кабетаў і ўдзеле іх у палітычным жыцьці. Вымаўляючы прозьвішча абв. Браўдэ, сьведка называе яе „колежанкаю".

Прэзэс. Чаму сьведка называе абвінавачаную Браўдэ колежанкаю? Дзе сьведка з ёю колегуе?

Сьв. **Арановіч**. Я, як студэнт, слухаў з ёю разам лекцыі ў Віл. Унівэрсытэце.

На пытаньне абаронцы, Арановіч пацьвярджае, што ў сваёй прамове Браўдэ прыраўноўвала клясу капіталістаў да ціграў, а рабочых да авечак.

Сьв. Хаім **Айзэнбэрг**—студэнт. Нічога новага не паказвае.

Сьв. **Фрэйдкэс**, таксама студэнт. Прыпамінае, што абвінавачаная Браўдэ гаварыла перадапошнім аратарам.

Сьв. **Бэйліс**—студэнт. Браўдэ знае вельмі мала. Аб палітыцы з ёю гутарак ня меў і партыйнасьцю яе ня цікавіўся.

Сьв. **Цывелевіч**—студэнт. Паказвае больш-менш тое самае.

Сьв. Альфонс **Радовіч**—шавец. Працаваў у аднаго гаспадара з абвін. Грышунам. Палітычнай работы з яго боку не заўважыў.

Сьв. Віцэнты **Паборца** — шавец. Абв. Грышуна ведае добра, як сябра Управы Саюзу, якім быў і сьведка. Далей нічога новага ў параўнаньні з ранейшым сьведкаю, не паказвае.

Сьв. Станіслаў **Мончак**—шавец. Быў сябром Управы Саюзу. Грышуна знае. Аб палітычнай яго працы нічога ня ведае.

Суд абвяшчае, што дапрос сьведкаў закончаны.

Пракурор заяўляе, што мае яшчэ пытаньні да некаторых з сьведкаў. Таксама просіць агаласіць адозвы камуністычнае моладзі і адозву на беларускай мове, асабліва тое месца, дзе гаворыцца аб Домбалі.

Абаронца просіць пазв. ссылацца на зьмест паказаньня сьведкі абвінавачаньня Карася, які не зьявіўся.

Пасьля 5-мінутнае пярэрвы Суд абвяшчае, што просьбы старон, а таксама новы дапрос некаторых з ужо дапрошаных сьведкаў, па заяве пракурора, будзе вырашаны на заўтрашнім паседжаньні, якое пачнецца а 9 гадзіне раніцай. Прысутных на залі сьведкаў Суд кліча быць заўтра на паседжаньні.

А 8½ гадз. ўвечары другі дзень працэсу закончыўся і Суд абвясьціў пярэрву да заўтрашняга дня.

Трэці дзень (26. VII. 1923 г.)

Суд абвяшчае аб сваей пастанове, што старонам пазволена ссылацца на прыложаныя да справы дакумэнты.

Аглашаецца паказаньне сьведкі Карася (кіраўніка агентуры аддз. 5 ф. дзяржаўнае паліцыі) ў сьледаваце ля аб абвінавачаным Вэнгроўскім, што ён зьяўляўся прадстаўніком камуністычнага руху у Проф. Саюзах.

Сьв. **Стэцкі**—кіраўнік 1 рэф. аддз. 5 ф. дзяржаўнай паліцыі ў Вільні—на гэты раз паказвае пры адкрытых дзьвярох, што выступаць ад сьпіску марксістаў пры выбарах у Раду Касы Хворых былі ўпаважнены абвінавачаныя Вэнгроўскі і Грышун.

Абаронца устанаўляе, што ўпаважненьне было па сьпіску № 5 да Сойму.

Сьв. **Годвод** сьцьвярджае, што сэкрэтаром Саюзу мэталістаў быў Балеслаў Маркевіч—адзін са сьведкаў.

Суд абвяшчае, што судовае сьледства скончана. Слова для абвінавачаньня даецца Пракурору.

Пракурор у кароткай 20-мінутнай прамове налягае на тое, што пад назваю „Саюз Пролетарыяту местаў і вёсак" хаваецца камуністычная партыя, якая імкнецца да таго, каб перавярнуць сучасны грамадзкі лад Польскай Рэспублікі. Сьпісак № 5 ня быў партыяй, як паказалі вызваныя з Варшавы сьведкі Цешэйко і Жарскі. Задача № 5—вызваленьне рабочых масаў з-пад ярма капіталістаў, але ўчасьнікі гэтага сьпіску ня йшлі разам з іншымі соцыялістычнымі сьпіскамі. Тэорыя Маркса гаворыць аб тым, што да ўвядзеньня саcыялістычнага ладу буржуазнае грамадзянства павінна дайсьці поўнага свайго разьвіцьця. Пэ-пэ-эсы йдуць да соцыялізму шляхам эволюцыі. Іншыя йдуць да дыктатуры пролетарыяту проста. Гэта ўсе тыя соцыялісты, якія ў Польшчы стаяць налева ад П.П.С. Дзеяньні і імкненьні абвінавачаных падпадаюць пад арт. 126 карнага Кодэксу. Сьпісак № 5 ставіў сабе задачу ўвайсьці ў Сойм, каб пасься збурыць яго зсярэдзіны ды завесьці ў Польскай Дзяржаве іншы лад, які істнуе за 200 кілёмэтраў на ўсход ад нас у іншай дзяржаве. Пракурор прыпамінае, што будучы ў 1918 г. ў Лёндане бачыў так званы „склеп бомбаў", у якім было шмат брашур і адозваў, пачынаючы ад камуністычных і канчаючы анархістычнымі. Група абвінавачаных са сваімі адозвамі зьяўлялася ў нас чымсьці падобным да сказанага „склепу бомбаў". Абвінавачаныя зьбіралі рабочых у саюзе гарэлачнікаў, а пасьля на мітынгах у залі Крэнгеля. Яны зьяўляюцца бандаю труціцеляў і муціцеляў чалавечых душ разам з камуністычнаю партыяй. У старыя часы ніводзін соцыяліст і перад судом не адмаўляўся ад сваіх перакананьняў. Арганізацыя 5-цёркі была вельмі хітраю. Чаго-ж увайшлі абвінавачаныя ў гэту арганізацыю? Асаблівасьцяй бальшавікоў зьяўляецца тое, што яны з нічога, з простага нуля робяць пасьля перавароту важную фігуру. Невядома яшчэ, ці не дакляраваны былі абвінавачаным у будучыне гэткія пасады, аб якіх яны навет ніколі й ня думалі. Кара, прадугледжаная ў арт. 126 К. К. здаецца Пракурору слабаватаю. Прак. цытуе некалькі фразаў пабеларуску з адозвы, дзе прыводзіцца ссылка на Домбаля. Што да Бэньяміна Эпштэйна, дык Пракурор згаджаецца звольніць яго ад кары, наказаўшы яму, каб чэсна працаваў і больш не грашыў.—Прыгавар Суда для рэшты абвінавачаных,—канчае Пракурор,—павінен быць строгім ня толькі для іх саміх, але і для тых „усходніх чарвякоў", якія напаўзаюць сюды да нас, каб усё перавярнуць і паставіць на масцы незалежнай Польшчы свае знакі: „Р.С.Ф.С.Р." Суд павінен сказаць ім: Хочаце працаваць у нас чэсна, дык працуйце, а не дык вяртайцеся туды, скуль прыехалі і „скатертью дорога".

(*Канец будзе*).

З Менску.

Новыя тэатральныя сілы.

З Маскоўскай Студыі Беларускага Дзяржаўнага Акадэмічнага Тэатру прыехалі ў Менск на летні адпачынак нашы будучыя артысты. Яшчэ 2 гады, і Беларускі тэатр будзё мець цэлы шэраг маладых, поўных, сілы, шчыра жадаючых падняць культуру на вёсцы, тэатральных працаўнікоў.

У беларускай студыі працу вядзе адзін з лепшых рэжысэраў Масквы Смышляеў, які вельмі прыхільны да беларускага тэатру.

Т. Смышляеў увосень прыедзе ў Менск за новай групай моладзі і прачытае колькі лекцыяў аб тэатры. Тагды-ж чакаецца пастаноўка студыйцамі двух п'есак „Чорт і баба" (зусім новая пастаноўка студыі) і „Шчыры вартаўнік" (пераклад).

Заняткі ў студыі вядуцца па апошніх тэатральных мэтодах. Маецца на чарзе падгатоўка перакладных п'ес Сэрвантэса, Шэксьпіра і інш.

У. Я-ч.

З працы этнографічнай экспэдыцыі.

У ліпні ў Ігуменскі павет выехалі для збору этнографічных экспанатаў на вяскова-гаспадарчую выстаўку і для этнографічных досьледаў М. Мялешка і беларускі кампазытар Тараўскі.

Паездка іх зойме больш тыдня.

У Бел. Дзярж Ун—це.

На катэдру першабытнай археолёгіі, якая будзе занята Маск. праф. Гацье, з наступнага акадэмічнага году прадметнай камісіяй унівэрсытэту зацьвержан асыстэнтам дырэктар Беларускага пэдагогічнага тэхнікуму В. І. Васілевіч, скончыўшы Маскоўскі Археолёгічны Інстытут па археолёгічнаму факультэту.

Колькі спэктакляў было пастаўлена ІІ беларускай трупай за 1-е паўгодзьдзе 1923 г.

У клюбе Серабранскім 15, у клюбе Караленкі на Ляхаўцы 14, у клюбе 11 чыгуначнага палку 10, у клюбе дзіцяч. дому № 4. 5, у клюбе Дзям'яна Беднага на Пярэсьпе 6, у клюбе Луначарскага на Троіцкай Гары 1, у клюбе Прафінтэрну 1, у клюбе Хаце Селяніна 1, у клюбе „Красный путь" 5, у клюбе Дом Рабпроса 3, у клюбе Беларусхая Хатка 2, на павеце 7. Усяго 70 спэктакляў.

Весткі з вёскі.

Чарневічы, Дзісьненскага павету.

23 мая гэтага году камэндант паліцэйскага пастарунку ў сяле Чарневічы Дзісьненскага павету заарыштаваў бяз знай-прычыны жыхарку гэтага-ж сяла Ганну Машару, не сказаўшы нават за што. Пры арышце ён зьвязаў гэтай кабеце рукі і біў да таго, што кабета страціла прытомнасьць; зьдзек і біцьцё адбываліся і на другі дзень 24 мая. Сьведкамі катаваньня нашае суседкі гэным лютым камэндантам, якому памагаў—па службе, ці што?—солтыс Урублеўскі, былі Малькевіч, Самуйла і Рашчыцкі. Бедная кабета ня ведае, дзе знайсьці управу на гэнага ліхога чалавека, які вядзець сябе гэтак, нібы не баіцца нічога і нікога. Калі-ж, урэшце, мы збавімся ад яго?!

Бачачы, як надужывае з права камэндант і што усё яму сходзіць, падпарадкаваныя паліцэйскія сьмела ідуць сьледам за сваім камэндантам: яны і судзяць самі і караюць. Адзін з гэткіх выпадкаў быў у вёсцы Чабаны Чарневіцкай-жа воласьці. Сын жыхаркі гэнае вёскі Ганны Чабан, глуханямы, 6 гадоў, гуляючы з суседнімі дзяцьмі, ўдарыў каменем свайго праціўніка, з якім у яго выйшла спрэчка. Старэйшы брат глуханямога, Аўгень, 12 гадоў, разьняў драчуноў. Увечары таго-ж дня солтыс па прыказу зайшоўшых у вёску двох паліцэйскіх—Жыгуцкага і Вітэцкага — запатрабаваў, каб абое дзеці — і 6 гадовы глуханямы і яго 12 гадовы брат Аўгень — безадкладна зьявіліся да паліцэйскіх. Маці, пачуўшы строгі прыказ і прадчуваючы нядобрае, сама павяла сваіх дзяцей у тую хату, дзе сядзелі памянёныя вышэй і ня зусім цьвярозыя паліцыянты. Жыгуцкі адразу пачаў рваць за вушы хлапца Аўгеня, абзываючы яго „bandytem". Ганна Чабан заступілася за сваё дзіця, даказваючы паліцэйскаму, што яна сама, як маці, дасьць адказ у судзе за сваё дзіця, калі віна будзе даказана, а што ён ня мае права зьдзекавацца над дзіцем. „Ja wiem, co ja robię", закрычаў на яе азьвярэўшы паліцыянт Жыгуцкі, выштурхаўшы за дзьверы плакаўшую кабету, далей крычаў і біў хлапца. На крык хлапца зьбегліся людзі і сілай вырвалі беднага хлапца з рук гэнага ахраньніка „bezpieczeństwa publicznego". Хацеў-бы я запытаца: ці мае права паліцыя рабіць судовую расправу? ці магчымы, як апісана вышэй, гэткія паступкі паліцыі з люднасьцю ў цывілізаванай дзяржаве? ці можна трымаць у паліцыі гэткіх людзей, як Жыгуцкі? Але відаць, што ў нас усё можна, бо Жыгуцкі і дагэтуль на службе, а калі і будзе пераведзены з Чарневіч, дык напэўна з павышэньнем: у царскія часы гэта практыкавалася, хоць усё-ж тады, праўда, паліцыя ня біла дзяцей на вёсках.

Няўжо гэта ў нашым Краі жыцьцё будзе толькі горшаць?

Сьведка.

„Rozwój" **у Красным**, Вялейскага павету.

У м. Красным Вялейскага павету польскі чорнасоценны „Rozwój" хоча зрабіць сваё гняздо. Закладзены ўжо арганізацыйны Камітэт „Rozwoju". У склад яго ўвайшлі: Станіслаў Награбэцкі—старшыня, яго брат Язэп Награбэцкі—намесьнік, сэкрэтар — Бац-Крыжаноўскі і сябрамі кс. Вацлаў Драбб і жонка sędziego pokoju. Кожны тыдзень яны арганізоўваюць публічныя лекцыі „dla członków i sympatyków". Але хоць паведзеткі іменныя на кожную вёску рассылаюцца імі акуратна і нават праз Urząd gminy, нібы, значыцца, urzędowo, аднак сяляне беларусы—абсалютна ня ходзяць на гэныя іх так званыя лекцыі. Цікава ад'значыць, як комплектуюцца członki гэнага чорнасоценнага Таварыства. Як толькі ў склад яго ўвайшлі падлясьнічы Яршэвіч і начальнік станцыі Уша, дык яны абавязалі запісацца ў Т-ва ўсіх сваіх падпарадкаваных; значыцца, усе лясьнікі і служачыя на чыгунцы пры ст. Уша пад прымусам маральным сталіся członkami самага крайня-правага польскага Т-ва.

8 гэтага ліпня меўся „Rozwój" адкрыцца тут офіцыяльна; часовым яго камітэтам быў наладжаны панскі абед. Але і на абедзе тым было ня больш 10 асобаў і то дзякуючы толькі таму, што, пушчана была чутка, што прыедзе сам генерал ад „Rozwoju", кс. пасол Лютаслаўскі.

Не прывіваюцца, відаць, у нас ідэі rozwojówców; ня шчасьціць ім сярод беларускай людносьці, ня гледзячы на ўсе іхнія высілкі.

Прафэсар Віленскага Унівэрсытэту Стэфана Баторага, намагаючыся разьвіць гэны „Rozwój", ужо тры разы быў у Красным і меў лекцыі. Адзін раз прыяжджаў і меў тут прамову аб „Rozwoju" нават — хто-б вы думалі—сам рэктар таго-ж Унівэрсытэту пан Парчэўскі.

Што ўсім гэным паном трэба тут у нашым ціхім беларускім мястэчку?

Асьвер.

Праца сялянскай моладзі.

У маёнтку Банцараўшчына (Случчына) істнуе беларускі гурток моладзі імені Якуба Коласа. Гэтым моладзь хацела выявіць характэрную асаблівасьць твораў „сялянскага песьняра"—надзвычайна-мастацкае маляваньне ім беларускай прыроды і клясычнае апісаньне жыцьця, разьвіцьця і ўсебаковага ўзросту дзіцячай душы. Адчыненьне гуртка адбылося 6-га жніўня 1922 г. у прысутнасьці песьняра.

Летам мінулага году, калі на Беларускай Агранамічнай Станцыі працавалі студэнты пятроўцы, моладзь выяўляла сваю працу ў некалькіх кірунках.

1. Быў з'арганізаваны хор, які пад кіраўніцтвам практыканта Н. Лайкова, скора стаў прыймаць удзел у агранамічных гурткох практыкантаў паміж сялян

2. Дзеці школьнікі ўтварылі зьвязак дэклямацыі і выразнага чытаньня вершаў.

3. Моладзь разам з дзеткамі зацікавілася прыродай свайго раёну і распачала збор матар'ялаў па краязнаўству.

Цяпер гурток мае свой куток у Музэі Беларускай Агранамічнай Станцыі. Праз час восені і зімы праца моладзі разгарнулася значна шырэй, хоць і менш размаіта, Сіламі моладзі была — 1) збудована сцэна і адчынен клюб; 2) падрыхтаваны і праведзены два літэратурныя вечары; 3) падгатаваны і пастаўлены цэлы шэраг спэктакляў. Паміж іх такія п'есы, як: 1. „Модны шляхцюк", 2. „Каліcь", 3. „Чорт і баба", 4. „Конскі партрэт", 5. „Пасланец", 6. „Мікітаў лапаць", 7. „Міхалка", 8. „Пашыліся ў дурні" і др.

Дапісы.

Беларусы у Амэрыцы.

З Кэноша, Віск.

(Ад уласнага карэспандэнта).

Цяжкае становішча нашае многапакутнай Бацькаўшчыны, аб якім мы даведаліся з беларускіх газэт і з прыездам грам. Антона Змагара, прымусіла нас да арганізацыі, каб памагчы нашым братом у іх барацьбе за зямлю, волю для сваей пакінутай старонкі. У хуткім часе ў нас мае адбыцца сход беларусаў праваслаўных і каталікоў, дзеля стварэньня сваей нацыянальнай арганізацыі. Апрыч таго будзе абгаворана справа пастаноўкі беларускага пікніка, даход з якога ўвесь пойдзе на помач Заходняй Беларусі, на яе культурныя і палітычныя патрэбы. Грамадзянства нашае настроена вельмі патрыятычна і гатова да ахвярнасьці, што да вызваленьня Беларусі.

М. Мяляўка.

Сельска-гаспадарчыя працы у жніўні.

Праца на гаспадарцы. Жніво жыта. Малацьба жыта на насеньне. Сяўба жыта. Паляпшэньне грунту пад жыта мінэральнымі тукамі і салітрай пасьля ўсходу жыта. Стрыгуць маладых авечак. Збор дзятліны на насеньне. Збор ярыны. Паляпшэньне грунту пад дзятліну томасфосфатам пасьля першай касьбы. Выбіраюць мёд з рамковых вульлёў. Збіраюць лён малоцяць і сьцелюць.

Праца ў садзе. Паляпшэньне саду мінэральнымі тукамі. Акуліроўка дзічкаў. Засажваюць новыя градкі трускаўкамі і суніцамі.

Праца у агародзе. Зьбіраюць раньнюю агародніну і раньнюю бульбу. Засажваюць суніцы.

Курс на грошы.

Варшава 30 ліпня.

(Офіцыяльна).

Даляры	190.000—199.000
Бэльгійскія франкі . . .	9.215—9.575
Нямецкая марка	0,16
Франкі	11.200—11.675
10 руб. золатам	—

Сэкрэтарыяты Беларускага Пасольскага Клюбу.

1) **Вільня**, Віленская вул. 12, кв. 6.
2) **Ліда**, І І Слабодка 8.
3) **м. Глыбокае**, Дзісьненскага пав. вул. Сенкевіча 46.
4) **Жодзішкі**, Сьвянцянскага павету кс. Годлеускі.
5) **Наваградак**, Вялікі Рынак 14.
6) **Нясьвіж**, Альбянская 28.
7) **Столбцы**, Шпітальная 22.
8) **Горадня**, Мастовая 9.
9) **Бельск**, Замкавая вул. 3, кв, 1
10) **м. Саколка**, Горадзенская вул. 34.
11) **м. Кляшчэлі**, Бельскага павету.
12) **м. Крынкі**, Горадзен. павету, Горадзенская вул. 34.
13) **Пружаны**, Вуліца кс. Буткевіча, 16.
14) **Беласток**, Нова-Варшауская вул. № 83.

Беларускі Пасольскі Клюб, Варшава, Вейская вул., Сойм.

Рэдактар-выдавец **Я. Лагіновіч.**

Друкарня **Левін і Сын**, Нямецкая 22.